

Dilde Kirlenme

Okt. Ayşe Başçetinçelik

TRT Çukurova Radyosu 4 Aralık 2007, Saat:10.30

Başlıkta kullandığımız ‘kirlenme’ sözcüğü için TDK sözlüğünde; ***‘herhangi bir şeyin veya vücudun üzerinde oluşan pislik’*** tanımının yapıldığını görüyoruz. Bu tanıma göre, var olanın bozulması yani istenmeyen bir durumun ortaya çıkması söz konusu. Bu bozulma, kimi zaman dışarıdan gelen etkilerle olurken kimi zaman da var olanın iyi korunamaması ya da iyi beslenememesi sonucu oluşur.

Çevremizdeki kurum ve kuruluşlara, iletişim organlarına şöyle bir baktığımızda, özensiz Türkçe kullanımının giderek çoğalmakta olduğunu görüyoruz. Elbette ki dildeki bu bozulma ya da kirlenme toplumdaki değer yargılarının değişmesinin, dönüşmesinin ve bozulmasının bir yansıması.

Burada hemen aklımıza Konfüçyüs’ün dille ilgili söyledikleri aklımıza geliyor. Günümüzden 2500 yıl önce yaşamış Çinli bilge bakınız ne diyor: “... *Bir ülkenin yönetimini ele alsaydım, yapacağım ilk iş, hiç kuşkusuz dilini gözden geçirmek olurdu. Çünkü dil kusurlu ise, sözcükler düşünceyi iyi ifade edemez. Düşünce iyi ifade edilemezse, görevler ve hizmetler gereği gibi yapılamaz. Görev ve hizmetin gerektiği şekilde yapılamadığı yerlerde âdet, kural ve kültür bozulur. Âdet, kural ve kültür bozulursa adalet yanlış yollara sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir !..* “

Dilde bir bozulma varsa, başka yerlerde de vardır.

Gelelim dilimizdeki kirlenmeye, neler görüyoruz.

Sokağa çıktığımızda reklâm panolarında ve iş yerlerinde kullanılan Türkçe olmayan sözcüklerin ya da Türkçe alfabede var olmayan harflerin kullanıldığını görüyoruz. Alfabemizde bulunan **k** ve **s** sesi için **x** (iks), **v** sesi için **w** (çift v diye adlandırdığımız dabilyu), yine **k** sesi için **q** (ku) kullanılması ya da **ç** harfi yerine **ch**, **ş** harfi yerine **sh** kullanılması gibi.

Ayrıca gelelim ç ve ş harflerine; Yazı Devrimi sırasında bu seslerin var olduğu sözcükler yazılırken oldukça zorlanılmış, çeşitli biçimler denenmiş, o dönemde basılmış gazetelerde değişik yazımlara rastlanmıştır. ‘Tek sese tek harf’i amaç edinmiş olan Atatürk ve arkadaşları c ve s harfi üzerine yaptıkları çeşitli çalışmalar sonucunda onların çengelli hali olan ç ve ş yazımında karar kılmışlardır.

Biz her zaman bizim dilimizi yazmak ve okumak kolaydır, diyoruz. Çünkü Türkçede tek sese tek harf düşer. Diğer dillerde bunu göremezsiniz. Bir ses için kimi zaman 2-3 ses yazmanız gerekir.

Peki neden buna gerek duyuluyor? Televizyonda bir tekstilcinin konuşmasını izlemiştım. Şöyle diyordu: ‘‘Yabancılar kolay seslendirsın ya da yanlış seslendirme yapmasın diye ürünümüzü bu şekilde yazdık (cashmir).’’

Adı üstünde yabancı diyoruz. Elbette ki kendi dilinin seslerini çocukluktan beri seslendirmeye alışmış kişi, bir başka dili konuşurken de ana dilindeki sesleri kullanacaktır. Bu son derece doğaldır. İngiliz Türkçeyi bir İngiliz gibi konuşur. Ya da Çinli Türkçeyi kendi alıştığı seslerle konuşur. Dolayısıyla bir Türk de İngilizceyi ya da Çinceyi Türk gibi konuşur. İstisnalar çok azdır.

Dilde bir başka kirlilik de söyleyiş bozukluğudur. Kimi zaman karşınızdaki konuşmasıyla kulağınızı tırmalar. Sesleri doğru yerden çıkaramaz, ne söylediği de anlaşılmaz. Sıkça karşılaşılıyor. Özellikle e sesini a ya yaklaştırarak konuşanları anlayabilmek için epey çaba harcıyoruz. Tanıştığım kişinin adının *Merve* olduğunu anlayabilmek için birkaç kez tekrar ettirmem gerekti. *Pervin* adı da öyle. Bu kişiler ağızlarını yayarak konuşmayı marifet sayıyorlar. Kimilerine kentli olmanın gereğinin sözcükleri ağızda yayarak konuşmak olduğu öğretilmiş gibi.

Ayrıca radyo ve televizyonlarda duyduğumuz söyleyişler var. Bir televizyonun haber programında Nazi:re adının Na:zire biçiminde seslendirilişini duyduğumda kulaklarıma inanamadım. Bir dizi kahramanının adını karakteri gereği böyle seslendirmesi adeta doğru gibi kabul edilir oldu. Hatırlarsınız, bir yarışma programından sonra kırk yıllık A:bidin, Abidin biçiminde seslendirilir oldu.

Sadece sesleri bozmakla kalmıyoruz. Konuşurken ve yazarken yaptığımız yanlışlarla dilimizin yapısını da bozuyoruz. Türkçede kullanılmayan; *Korkunç güzel, kendine iyi bak,*

mesele nedir, sizin için ne yapabilirim, seni bugün üzgün gördüm, ya da canlı performans, sahne almak, çek etmek, start vermek ya da start almak gibi kullanımlar dilimizin yapısına ve mantığına uygun olmayan söyleyişlerdir. Bunlar özensiz yapılan çevirilerden kaynaklanmaktadır. Yine televizyonda bir yarışma programında, jüri üyesinden bir kişinin yarışmacıya ‘*Mimiklerinizi tebrik ederim.*’ gibi özensiz ve yanlış bir söyleyişini de duyabiliyoruz.

Ayrıca Türkçe konuşurken araya sıkıştırılan yabancı sözcükler de dilimizi ve anlamını bozmaktadır. Hepimiz biliyoruz ki iyi bir yabancı dile sahip olan kişi böyle konuşmaz. Her dilin kendi sözcükleriyle konuşulması gerektiğini bilir. Bunu yapanlar doğru dürüst yabancı dil bilmeyen öykünmeci kişilerdir.

Türkçemiz bugün ünlü uyumları ve ünsüz benzeşmeleriyle, vurgu, ton ve ezgi özellikleriyle son derece kulağa hoş gelen bir dildir. Gündelik yazı dilimizde bugün 120 bin dolayında sözcük bulunmaktadır. Kimse ‘*Düşüncelerimi ifade etmek için Türkçe sözcük bulamıyorum.*’ demesin. Bulamıyorlarsa, biraz Türkçenin güzellikleriyle oluşturulan şiir, roman, öykü okusunlar. Çünkü dilin işlendiği ve geliştirildiği yerler yalnızca edebi kitaplardır.